

Мунтян Олександр Олександрович 

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

МОВНІ МАРКЕРИ ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ У ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасній лінгвістиці дедалі більше уваги приділяється взаємодійній природі комунікації, що базується не лише на передаванні інформації, а й на координації інтенцій, оцінок, емоцій та смислів між учасниками мовлення. Одним із ключових понять, що відображає цю інтерактивну природу спілкування, є інтерсуб'єктивність – здатність суб'єктів мовлення співналаштовуватися один на одного у процесі взаємодії. У теоретичному полі мовознавства інтерсуб'єктивність охоплює як когнітивні (усвідомлення досвіду іншого), так і прагматичні (орієнтація на комунікативну доцільність) виміри мовлення [1]. Її вивчення дає змогу глибше зрозуміти природу дискурсу, який твориться *між* мовцями, а не тільки від одного до іншого.

Поняття інтерсуб'єктивності має міждисциплінарне походження: воно розроблялося у феноменології, когнітивній психології, соціальній філософії, а згодом було адаптоване до мовознавчої парадигми. У межах прагматики та дискурс-аналізу інтерсуб'єктивність розуміють як здатність мовця прогнозувати реакції слухача, адаптувати висловлення до його знань, цінностей і комунікативного контексту [1].

У граматиці української мови інтерсуб'єктивність виявляється через використання мовних засобів, які підтримують взаєморозуміння, зокрема модальність, засоби мовленнєвого етикету, інтонаційні маркери, звертання, вказівки на спільний досвід, а також особові та займенникові форми.

Особливо цікаво простежити, як інтерсуб'єктивність реалізується у межах комунікативних стилів, адже кожен стиль як функціонально-семантичний тип мовлення відображає певну модель взаємодії між мовцями.

Офіційно-діловий стиль тяжіє до регламентованості, чітких комунікативних ролей і формальної ввічливості. Тут інтерсуб'єктивність здебільшого редукована, однак вона все ж реалізується через імперсональні форми та етикетні формули, що виконують функцію узгодження між соціальними ролями. Уживані конструкції на кшталт *просимо надати відповідь, ваша заява розглядається, було прийнято рішення* слугують для

збереження нейтрального тону та уникнення прямої відповідальності, що є характерним для інституційного дискурсу.

Науковий стиль демонструє іншу модель інтерсуб'єктивності – тут мовці апелюють до *колективного знання* і до уявної спільноти науковців. Типові мовні одиниці, як-от *як відомо, на основі попередніх досліджень, у цьому дослідженні ми прагнемо з'ясувати*, реалізують стратегічну співпрацю між автором і читачем. Узагальнене *ми* тут несе функцію включення реципієнта у сферу наукового мислення, створення відчуття спільності: *ми припускаємо, що отримані дані підтверджують гіпотезу...*

Публіцистичний стиль, на відміну від попередніх, орієнтований на емоційно-персуазивний вплив. Тут інтерсуб'єктивність реалізується через риторичні фігури, алюзії на спільний досвід, інклюзивне *ми* та питання-виклики: *хіба ми маємо мовчати?, наші герої не забуті, пам'ятаєш той день?* Такі засоби створюють ефект колективної участі, емоційного єднання. Часто трапляються контексти на кшталт: *не будьмо байдужими – разом зможемо змінити хід історії*, що активізують почуття причетності й відповідальності.

Художній стиль розгортає інтерсуб'єктивність через складні механізми емпатії, співпереживання та ідентифікації. Мовна репрезентація внутрішнього світу персонажа – через внутрішні монологи, непряму мову, суб'єктивовану метафорику – є одним зі способів залучення читача до спільного переживання. Наприклад, у текстах сучасної української прози зустрічаємо фрази типу: *вона дивилася у вікно, ніби намагаючись втекти від себе, сміх дитячий різав серце глибше, ніж будь-яке слово*. Такі вирази формують не лише образ героя, а й простір для інтерсуб'єктивного співналаштування між автором, персонажем і читачем.

Розмовний стиль є найбільш природним середовищем для реалізації інтерсуб'єктивності. Тут мовці активно використовують *інтонацію, жести, вставні слова, вигуки*, які мають не стільки змістову, скільки регулятивну функцію. Приклади з усного спілкування і корпусу розмовної мови підтверджують це: *та ну, ти гониш?, що ти кажеш?, прикинь, учора такого наслухалась!, диви, я тобі зараз поясню*. Ці висловлення несуть інтенцію підтримки контакту, залучення до спільного фрейму спілкування. Окрему роль відіграють форми звертання (*сонечко, слухай, брате*) та реактивні репліки (*угу, а то ж, не?*), що сигналізують про активне слухання, розуміння та підтвердження взаємності.

Інтерсуб'єктивність також яскраво проявляється у сучасному цифровому дискурсі, зокрема в месенджерах, коментарях у соцмережах, де використовуються емодзі, реакції, скорочення, що передають оцінки та емоції:

аха))), о май гад 🤖, дякую за підтримку ❤️. Такі засоби є новими формами інтерсуб'єктивних маркерів, які компенсують відсутність невербальної складової спілкування.

Отже, інтерсуб'єктивність є наскрізною категорією, що різною мірою реалізується у функціональних стилях української мови. Її вивчення дає змогу не лише краще зрозуміти природу мовленнєвої взаємодії, а й пояснити механізми побудови довіри, згоди, емоційної спільності між комунікантами. Такий підхід особливо важливий у контексті міжкультурної комунікації, а також у сфері викладання української мови як іноземної, де вміння інтерсуб'єктивно налаштовуватись є запорукою ефективної інтеграції у новий комунікативний простір.

Список використаних джерел:

1. Iryna Sieriakova, Olha Chernenko, Oleksandr Muntian, Nataliya Zhdanova (2020) Communicative Styles through the Prism of Intersubjectivity. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on the English Language in Ukrainian Context*, November 2020 pp. 132 – 141